

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Udrag fra HAANDBOG I VERDENSHISTORIEN. Nyaarstiden

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter", i Grundtvig, N. F. S.: *N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter*, Gyldendalske Boghandel, 1904-1909, s. 638.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-grundtvig07val-shoot-idm140245214422080/facsimile.pdf> (tilgået 30. april 2024)

Anvendt udgave: N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter

Det Syttende Aarhundrede

gjøns-Frihed, der nægtedes Protestanterne, saa for dem var ikke blot Sogne-Baadet løst over hele Christenheden, men alle Kirke-Løve afskaffede, alle Pave-Buller, som Ordenen ikke vilde underskrive, ugyldige; selv kunde Ordenen give sig og al Verden Aflad for alle Synder, og tiltage sig Academi-ske Grader, som skulde gælde paa alle Høiskoler, og Bisperne skulde uden videre Spørgsmaal præste vie alle dem, Ordenen forlangte, men maatte ikke tiltage sig mindste Myndighed over dem, saa Alt hvad de, meer end Protestanterne, levnedes »Paven og Kirken,« varaabenbarkunen tom Dalaila ma Titel og Indtægterne, saalænge Jesuiter-Skolen kunde undvære dem^{*)}.

Gjør vi nu et Besøg i denne kun slet berygtede Skole, der ved en passende Oplysning skulde redde »Kirken« og udrydde alle »Kjætterier,« da finde vi Indretningen med Opramsning, Overhøring, Examens-Charakterer, Stilemageri og Alt hvad dertil hører, saa aandløst, ikke blot Byzantinsk men Chinesisk^{**)}, at hvis vore Latin-Skoler ei heri¹ havde kappedes med den, ja, udentvilt taget den til Mønster, maatte vi være nær ved at briste af Latter, men da saaledes Indretningen var mesterlig i Tidens Smag, maae vi ganske alvorlig bemærke, at den kun var altfor hensigtsmæssig til at frembringe en grundfalsk Oplysning, hvorved kun et lille Bogorme-Laag i en stormægtig Tyrans Tjeneste kunde vinde, medens, ved en saadan Oplysnings afgjørende Seier, Menneske-Livet maatte gaaet tilgrunde. Naar Protestanterne lod dem høre, at de i deres Skole lagde mere Thomas Aquinas korte Begreb (*summa*) end Bibelen til Grund, da kunde Jesuiterne vistnok svare, at de havde samme Ret, som Lutheraner og Calvinister, til selv at gjøre Symbolske Bøger, hvorefter Skrift-Kløgskaben maatte læmpe sig, men Forskiellen var dog, at en Bibelsk Dogmatik fra det Sextende Aarhundrede, men ikke en Aristotelisk fra det Trettende, kunde skriftkløge Skolemestere i det Syttende gaae ærlig tilværks med at canonisere, og derfor maatte Jesuiterne besmykke sig med den Undskyldning, at de altid gav Kirken Ret, selv naar den for deres Øine gjorde »Hvidt

^{*)} Pave-Buller med Jesuiternes Privilegier, udgivne af dem selv. Antwerpen 1635.

^{**)} Jesuiternes Skole-Reglement, Jigledes.

¹ 2 Udg. udeløst: »heri«.

Det Syttende Aarhundrede

til Sort*). Hermed fordømte Jesuiter-Skolen sig selv, som ethvert Lys, der erklærer sig selv for Mørke i grunden, og lægger nu ovenikøbet Skolen for Kulsvier-Troen af al Magt an paa at skærpe Opmærksomheden, drøfte og reengjøre Alt hvad den berører, da er den vitterlig falsk.

Spørge vi nu endelig, hvad Hensigten kunde være med en saakaldt »Kirke-Skole,« der dog hverken vilde reformere efter Skriften, eller være Plante-Skole for de Kirkelige Embedsmænd, da seer man let, at enten maatte Jesuiterne, som i en Daarekiste, holde Skole blot for Skoleholdets egen Skyld, eller de maatte have meget verdslige og egennyttige Hensigter. Vel søgte nu Jesuiterne at giendrive alle Beskyldninger for Egen nytte med deres Armod's-Løfte, der hverken tillod de enkelte Medlemmer eller hele Ordenen at have nogen Eiendom, men dels gik der Syn for Sagn i alle de prægtige Skoler og Collegier, de opførte og beboede, at de legede kun med »Armod's-Løftet,« og dels er Herskesyge en ligesaa slet Skole-Grund som Penge-Gjerrighed, og en Skolemester-Stand, der vil skattes, lønnes og vare evindelig, ikke for Nyttens men for sin egen Skyld, er altid et tilbunds egennyttigt Selskab.

At nu disse Skolemester-Nykker ogsaa hos Protestanterne var meget almindelige i det Syttende Aarhundrede, maa vistnok indrømmes, og de lade sig ingensteds forsvare, men hos Protestanterne, hvor man troede, at de døde Sprog var Nøgelen til Skriften, og Skrift-Klogskab Nøgelen til himmerig, der kunde man dog ganske ærlig indbilde sig, at Latin-Skolen skulde beherske alle menneskelige Forhold, da derimod Jesuiterne, der fraskrev sig alle Embeder i Kirken, og Skole-Væsenet al Indflydelse paa Salighedens Sag, enten maatte være store Tosser, eller vente selv at høste Fordeel af en Oplysning, der i Kirken kun skulde tjene til at forsvare Mørket og i Skolen til at giere deres Læremaade herskende over hele Verden.

Saa grundslet var det Syttende Aarhundredes Jesuitisme, som en med Flid gravet bundløs Afgrund for alt i Sandhed Kirkeligt, Folkeligt og Videnskabeligt, altsaa for alt Men-

*) *Lejo las canonisere de Andagtsbog (Æxercitia spiritalia) jesuitisk Ud-gave Antwerpen 1635. S. 141. Denique ut ipsi Ecclesie Catholice omnino unanimas conformesque sinus, siquid, quod oculis nostris apparet album, nigrum illa esse defenderit, debemus iidem, quod nigrum su, pronuntiare.* [O: Overhovedet saa samföende og overensstemmende med den katolske Kirke, at hvis den hævder, at noget er sort, som for vore Øjne synes hvidt, saa bør vi ligeledes forkynde, at det er sort.]